

**De Relatie tussen Positief Ouderschap, Temperament en
Externaliserend Probleemgedrag bij Kinderen met een Turkse
Achtergrond**

Naam: Fadime Pektas
Studentnummer: 0950599
Faculteit: Sociale wetenschappen, Universiteit Leiden
Masterspecialisatie: Child and Family Studies
Studiejaar: 2012/2013
Eerste begeleider: Mw. Dr. Maike Malda
Tweede begeleider: Mw. Drs. Rosanneke Emmen
Datum: 24 juni 2013

Inhoudsopgave

Samenvatting	3
1. Inleiding	4
2. Methode	7
3. Resultaten	11
4. Discussie	15
Referentielijst	19

Samenvatting

Het doel van deze studie was om bij Turks-Nederlandse moeder-kind paren te onderzoeken of positief ouderschap van de moeder samenhangt met minder externaliserend probleemgedrag van het kind en of deze relatie sterker was bij kinderen met een moeilijk temperament. De steekproef bestond uit 75 eerste en tweede generatie Turkse moeders en hun kinderen van 5 of 6 jaar oud. Positief ouderschap van de moeder werd geobserveerd in een probleemoplossende taak. Het gedrag van de moeder werd gecodeerd met de Emotional Availability Scales (EA Scales; Biringen, 1998). Voor het meten van temperament en externaliserend probleemgedrag van het kind werden vragenlijsten afgenomen bij de moeder. Positief ouderschap was gerelateerd aan minder externaliserend probleemgedrag en moeilijk temperament was gerelateerd aan meer externaliserend probleemgedrag. Temperament modereerde de relatie tussen positief ouderschap en externaliserend probleemgedrag niet. Wel werd er een interactie-effect gevonden met de subschalen van de variabelen positief ouderschap, temperament en externaliserend probleemgedrag. Kalmeerbaarheid van het kind modereerde de relatie tussen afwezigheid van intrusiviteit en problemen met leeftijdgenoten. De relatie tussen afwezigheid van intrusiviteit en minder problemen met leeftijdgenoten was sterker voor kinderen die moeilijk kalmeerbaar waren. Ons onderzoek suggereert dat probleemgedrag bij kinderen verminderd zou kunnen worden door positief ouderschap te bevorderen door middel van interventieprogramma's. Kinderen met een moeilijk temperament zouden extra kunnen profiteren van interventie- en preventieprogramma's.

Positief Ouderschap, Temperament en Externaliserend Probleemgedrag

1. Inleiding

Gedragsproblemen op een jonge leeftijd blijken een risicofactor te zijn voor delinquent gedrag en criminaliteit in de volwassenheid (Moffitt, 1993). Het is daarom belangrijk om gedragsproblemen vroegtijdig te signaleren en onder controle te houden. Er zijn studies waarin een samenhang is gevonden tussen positief ouderschap en minder externaliserend probleemgedrag van het kind (Boeldt et al., 2012; Shaw, Bell, & Gilliom, 2000) en tussen moeilijk temperament en meer externaliserend probleemgedrag (Chess & Thomas, 1984; Rothbart & Bates, 2006). Er zijn aanwijzingen dat de relatie tussen positief ouderschap en minder externaliserend probleemgedrag sterker zou kunnen zijn voor kinderen met een moeilijk temperament (Bradley & Corwyn, 2008). De meeste studies die de samenhang tussen positief ouderschap, externaliserend probleemgedrag en temperament onderzoeken, zijn gebaseerd op Westerse steekproeven. Over dit onderwerp is weinig onderzoek gedaan onder etnische minderheden. Uit onderzoek blijkt dat Turkse kinderen vaker externaliserend probleemgedrag vertonen dan Nederlandse kinderen (Stevens et al., 2003) en het is daarom belangrijk om te onderzoeken welke factoren samenhangen met dit externaliserend probleemgedrag. Er is bijvoorbeeld meer kennis nodig over de aard en de structuur van het ouderschap bij ouders van kinderen met externaliserende problemen in etnische minderheidsgroepen (Yaman, Mesman, Van IJzendoorn, Bakermans-Kranenburg, & Linting, 2010). Deze kennis is belangrijk voor het ontwerpen van cultureel-gevoelige (ouderschap) interventies voor kinderen met een risico op gedragsproblemen (Yaman, Mesman, Van IJzendoorn, Bakermans-Kranenburg, & Linting, 2010). Het doel van deze studie is om bij Turks-Nederlandse moeder-kind paren te onderzoeken of positief ouderschap van de moeder samenhangt met minder externaliserend probleemgedrag van het kind en of deze relatie sterker is bij kinderen met een moeilijk temperament.

Positief Ouderschap en Externaliserend Probleemgedrag

Externaliserend probleemgedrag wordt gekenmerkt door aanhoudende en naar buiten gerichte ongewenste gedragingen die storend zijn voor de omgeving (Mesman et al., 2009). Onder externaliserend probleemgedrag vallen delinquent gedrag, hyperactief gedrag of aandachtsproblemen en problemen met leeftijdgenoten (Goodman, 2010). Er zijn veel studies waarin gevonden is dat een hoge mate van positief ouderschap samenhangt met minder externaliserend probleemgedrag (Boeldt et al., 2012; Shaw, Bell, & Gilliom, 2000). Positief ouderschap kan dus als een beschermende factor dienen voor de ontwikkeling van externaliserend probleemgedrag bij het kind (Chronis et al., 2007). Positief ouderschap bestaat onder andere uit de dimensies sensitiviteit, structureren en afwezigheid van intrusiviteit van de moeder (Biringen, 1998). Sensitiviteit wordt gedefinieerd als het snel en adequaat kunnen reageren op de signalen van het kind (Ainsworth, Blehar, Waters, & Wall, 1978). Om dit te

Positief Ouderschap, Temperament en Externaliserend Probleemgedrag

kunnen doen moeten de ouders de signalen kunnen waarnemen en correct kunnen interpreteren. Daarnaast zit positief affect ook vaak verwerkt in de schalen die sensitiviteit meten. Structureren is het geven van adequate steun tijdens interacties, waarbij het spel van het kind op een juiste manier wordt gestructureerd en de leiding bij het kind blijft (Biringen, 1998). Afwezigheid van intrusiviteit is het hebben van respect voor de autonomie van het kind bij het exploreren of bij een probleemoplossende situatie, waarbij de behoeften, verlangens, interesses of gedragingen van het kind niet worden onderbroken. Uit onderzoek blijkt dat minder sensitiviteit, meer intrusiviteit en weinig structureren samenhangen met meer externaliserend probleemgedrag (Mäntymaa et al., 2009; Mäntymaa, Puura, Luoma, Salmelin, & Tamminen, 2004).

Een mogelijke verklaring voor de relatie tussen minder positief ouderschap en meer externaliserend probleemgedrag is de sociale leertheorie van Bandura (1973). Volgens deze theorie kan een mens leren door het gedrag van anderen te observeren. Dit proces wordt ook wel modeling genoemd, waarbij imitatie een belangrijk rol speelt. Kinderen kunnen de gedragingen die ze bij hun ouders zien, overnemen en deze zelf ook toepassen. Door negatief en afwijzend gedrag van de moeder kan een kind in eerste instantie teruggetrokken en vermijdend gedrag ontwikkelen. Wanneer deze gedragingen de negatieve en afwijzende gedrag van de moeder niet beperken, kan een kind boos en gefrustreerd raken (Tronic & Weinberg, 1997). Volgens de coercion theorie van Patterson (1976, 1982) wordt het ongewenst gedrag van het kind bekrachtigd door (negatieve) aandacht van de ouder, waardoor dit gedrag van het kind wordt beloond, wat vervolgens de kans vergroot dat het kind het ongewenst gedrag in de toekomst herhaald (Snyder, Edwards, McGraw, Kilgore, & Holton, 1994; Snyder & Patterson, 1995). Het ongewenst gedrag van het kind kan ook toegepast worden in andere contexten (Shaw, Bell, & Gilliom, 2000). Volgens Patterson (1982) kunnen de aversieve gedragingen van het kind in relatie tot de ouder generaliseerd worden naar relaties met bijvoorbeeld leeftijdgenoten. Ongewenst gedrag bij het kind kan dus gestimuleerd worden door minder positief ouderschap, waarbij het kind meer externaliserend probleemgedrag zal ontwikkelen.

Temperament en Externaliserend Probleemgedrag

Naast positief ouderschap hangt temperament van het kind ook samen met externaliserend probleemgedrag. Temperament is een ander woord voor individuele verschillen in reactiviteit en zelfregulatie (Rothbart, Ellis, & Posner, 2004). Een moeilijk temperament wordt gekarakteriseerd door boosheid of frustratie, ongemak en kalmeerbaarheid van het kind (Rothbart, Ahadi, Hershey, & Fisher, 2001). Er zijn studies waarin gevonden is dat kinderen met een moeilijk temperament meer externaliserend probleemgedrag vertoonden (Chess & Thomas, 1984; Rothbart & Bates, 2006). Kinderen met een moeilijk temperament hebben een groter risico om gedragsproblemen te ontwikkelen, omdat zij meer moeite hebben met het reguleren van emoties en het onderdrukken van

Positief Ouderschap, Temperament en Externaliserend Probleemgedrag

impulsen, en worden daardoor vaker betrokken in nieuwe en gevaarlijke situaties (Yaman, Mesman, Van IJzendoorn, & Bakermans-Kranenburg 2010). De relatie tussen temperament en probleemgedrag kan verduidelijkt worden met het spectrummodel (Nigg, 2006). Dit model gaat ervan uit dat het probleemgedrag een extreme uiting is van een persoonlijkheidskenmerk en dat het probleemgedrag dus dezelfde onderliggende structuur weerspiegelt als het temperament. Probleemgedrag zou dus verklaard kunnen worden door het temperament van het kind. Er is bijvoorbeeld gevonden dat een moeilijk temperament in de babytijd samenhangt met meer probleemgedrag in de kindertijd (Bates, Bayles, Bennett, Ridge, & Brown, 1991).

Positief Ouderschap, Temperament en Externaliserend Probleemgedrag

In tegenstelling tot het spectrummodel wordt gesuggereerd dat probleemgedrag alleen verklaard kan worden door het temperament van het kind in bepaalde situaties (Nigg, 2006). Zo zijn kinderen met een moeilijk temperament vatbaarder voor een bepaalde opvoeding dan kinderen met een makkelijk temperament (Belsky, Bakermans-Kranenburg, & Van IJzendoorn, 2007). Er zijn studies die suggereren dat temperament de relatie tussen ouderschap en externaliserend probleemgedrag modereert (Morrell & Murray, 2003; Bradley & Corwyn, 2008). Er zijn twee soorten verklaringen voor dit moderatie-effect, namelijk het dual-risk model en de differentiële ontvankelijkheidshypothese. Het dual-risk model suggereert dat kinderen met een moeilijk temperament en een slechte opvoedingsomgeving een verhoogd risico hebben op de ontwikkeling van probleemgedrag, maar niet meer profiteren van een positieve opvoedingsomgeving dan kinderen met een makkelijk temperament (Belsky, Bakermans-Kranenburg, & Van IJzendoorn, 2007). Er is bijvoorbeeld gevonden dat kinderen met een moeilijk temperament meer probleemgedrag vertonen bij negatief ouderschap, maar niet minder probleemgedrag vertonen bij positief ouderschap (Morrell & Murray, 2003). De tweede theorie, de differentiële ontvankelijkheidshypothese, suggereert dat kinderen met een moeilijk temperament niet alleen negatiever beïnvloedt worden door een slechte opvoedingsomgeving, maar ook meer profiteren van een positieve opvoedingsomgeving dan kinderen met een makkelijk temperament (Belsky, Bakermans-Kranenburg, & Van IJzendoorn, 2007). Er is onderzoek dat de differentiële ontvankelijkheidshypothese bevestigt (Bradley & Corwyn, 2008). In dit onderzoek is gevonden dat kinderen met een moeilijk temperament minder externaliserend probleemgedrag vertoonden bij positief ouderschap en meer externaliserend probleemgedrag bij minder positief ouderschap dan kinderen met een makkelijk temperament.

Huidig Onderzoek

De meeste studies die de samenhang tussen positief ouderschap, externaliserend probleemgedrag en temperament hebben onderzocht, zijn gebaseerd op Westerse steekproeven. Over

Positief Ouderschap, Temperament en Externaliserend Probleemgedrag

dit onderwerp is in Nederland weinig onderzoek gedaan onder etnische minderheden. Er is een longitudinale studie in Nederland uitgevoerd met tweede generatie Turkse migrantengezinnen en hun 2-jarige kinderen, waarin de modererende rol van temperament werd onderzocht tussen de relatie van ouderschap en fysieke agressie (Yaman, Mesman, Van IJzendoorn, & Bakermans-Kranenburg, 2010). In deze studie werd gevonden dat peuters met een moeilijk temperament meer negatief beïnvloedt werden door minder positief ouderschap dan kinderen met een makkelijk temperament. Deze kinderen profiteerden niet meer van meer positief ouderschap dan kinderen met een makkelijk temperament.

Er is meer kennis nodig over de aard en de structuur van het ouderschap bij ouders van kinderen met externaliserende problemen in etnische minderheidsgroepen (Yaman, Mesman, Van IJzendoorn, Bakermans-Kranenburg, & Linting, 2010). Deze kennis is belangrijk voor het ontwerpen van cultureel-gevoelige ouderschap interventies voor kinderen met een risico op gedragsproblemen. Ook zijn er weinig studies gedaan onder etnische minderheden waarbij gebruik is gemaakt van observatiemethoden voor het meten van positief ouderschap (Mesman, Van IJzendoorn, & Bakermans-Kranenburg, 2012). Daarom wordt in deze studie onderzocht of de relatie tussen positief ouderschap, externaliserend probleemgedrag en temperament ook voorkomen bij gezinnen met een niet-westerse culturele achtergrond, namelijk bij Turkse families in Nederland. In deze studie worden moeders met een Turkse achtergrond en hun 5 en 6-jarige kinderen onderzocht. Externaliserend probleemgedrag en temperament van deze kinderen worden gemeten aan de hand van vragenlijsten en positief ouderschap van de moeders wordt gemeten door middel van observaties.

De onderzoeksvraag in deze studie luidt: Is er een relatie tussen positief ouderschap en externaliserend probleemgedrag bij kinderen van 5 en 6 jaar met een Turkse achtergrond en is die relatie sterker bij kinderen met een moeilijk temperament? De hypothesen zijn als volgt:

1. Hoe meer positief ouderschap, hoe minder het externaliserend probleemgedrag van het kind.
2. Hoe moeilijker het temperament van het kind, hoe meer externaliserend probleemgedrag van het kind.
3. De relatie tussen positief ouderschap en externaliserend probleemgedrag is sterker naarmate het kind een moeilijker temperament heeft.

2. Methode

Steekproef en Procedure

De steekproef bestond uit 75 eerste en tweede generatie Turkse moeders en hun kinderen. Eerste generatie Turkse moeders (32%) zijn geboren in Turkije en voor hun 11de jaar naar Nederland verhuisd, de tweede generatie Turkse moeders (68%) zijn geboren in Nederland en hebben minstens één ouder die is geboren in Turkije. De gemiddelde leeftijd van de moeders was 33.15 jaar ($SD =$

Positief Ouderschap, Temperament en Externaliserend Probleemgedrag

4.36). De meeste moeders hadden een MBO-diploma (43%) of een diploma van het hoger onderwijs (32%). De overige moeders hadden een diploma van het lager beroepsonderwijs (12%) of het voortgezet onderwijs (8%). Er waren ook moeders die geen diploma hadden (5%). De kinderen zaten in groep 2 van het reguliere basisonderwijs en waren 5 of 6 jaar oud ($M = 6.08$, $SD = 0.31$). Ongeveer de helft van de steekproef bestond uit meisjes (53%).

Via verschillende gemeentes in de Randstad zijn adressen verkregen van gezinnen die mogelijk aan de selectiecriteria voldeden. Deze gezinnen kregen een brief met een informatiefolder toegestuurd, waarbij ze met een antwoordkaart konden aangeven of ze wel of niet mee wilden doen aan het onderzoek of meer informatie wilden. De gezinnen waarvan geen antwoordkaart werd ontvangen, werden aan de deur bezocht; dit werd maximaal drie keer gedaan op verschillende dagen en tijden. Na deze drie pogingen werd bij geen antwoord het gezin als niet bereikt genoteerd.

Bij de deelnemende gezinnen werd een huisbezoek uitgevoerd door twee onderzoekers. Alle deelnemende gezinnen hadden voorafgaand aan het huisbezoek schriftelijk toestemming verleend voor deelname aan het onderzoek. Voor het huisbezoek kregen de moeders een vragenlijst toegestuurd die ze moesten invullen, waarin onder andere vragen werden gesteld over het temperament van het kind. Tijdens de huisbezoeken werden de kinderen getest en de moeders werden geïnterviewd en vulden nog een vragenlijst in. In deze tweede vragenlijst werden onder andere vragen gesteld over probleemgedrag van het kind. Vervolgens werden er video-opnames gemaakt van de moeder en het kind tijdens een probleemoplossende- en interactietaak. Het huisbezoek duurde ongeveer twee uur.

De instructies van alle kindtesten werden in het Nederlands gegeven. De interviews met de moeders konden zowel in het Nederlands als in het Turks afgenomen worden. Daarnaast waren de vragenlijsten die de moeders moesten invullen zowel in het Nederlands als in het Turks beschikbaar. Deze vragenlijsten werden vertaald van het Nederlands naar het Turks en weer terugvertaald om de correcte formulering in de Turkse taal te garanderen. De meeste moeders hebben een Nederlandse vragenlijst ingevuld (92%), waarschijnlijk omdat het overgrote deel van de steekproef uit tweede generatie Turkse moeders bestond.

Meetinstrumenten

Positief ouderschap.

Positief ouderschap van de moeder is geobserveerd door middel van een probleemoplossende taak waarvan video-opnames werden gemaakt. Deze taak duurde zeven minuten. Moeder en kind werden gevraagd om twee verschillende foto's na te bouwen met Kapla-blokken. Deze twee foto's stelden een huis en een stoel voor. De moeder kon hierbij helpen zoals ze dat normaalgesproken ook zou doen. Positief ouderschap is gemeten met de dimensies sensitiviteit, structureren en afwezigheid van intrusiviteit van de Emotional Availability Scales (EA Scales; Biringen, 1998). Deze dimensies

Positief Ouderschap, Temperament en Externaliserend Probleemgedrag

bestonden allemaal uit 7 subschalen. Twee daarvan zijn gecodeerd met een 7-puntsschaal en vijf met een 3-puntsschaal.

Vier subschalen werden niet meegenomen in de analyses, omdat meer dan 95% van de ouders dezelfde score hadden op deze subschalen. Daarnaast zijn er 2 subschalen verwijderd, omdat deze subschalen niet alleen het gedrag van de moeder meten, maar ook dat van het kind. Uiteindelijk bestonden de dimensies sensitiviteit en afwezigheid van intrusiviteit uit 6 subschalen en de dimensie structureren bestond uit 3 subschalen. Met deze subschalen werd een factor analyse uitgevoerd, waarbij gebruik is gemaakt van een 'varimax rotatie', om na te gaan of de vooraf opgestelde dimensies teruggevonden konden worden in de data. De verdelingen van de vooraf opgestelde dimensies zijn teruggevonden, echter subschaal 5 ('acceptance in speech') uit de dimensie sensitiviteit had een hogere factorlading op de dimensie structureren. Daarom is deze subschaal meegenomen in de dimensie structureren. De factorladingen van 'sensitiviteit' waren voor subschaal 1, 2, 3, 4 en 6 respectievelijk .80, .75, .63, .79 en .60. De factorladingen van 'structureren' waren voor subschaal 1, 3, 6 en 5 van sensitiviteit respectievelijk .77, .73, .76 en .57. De factorladingen van 'afwezigheid van intrusiviteit' waren voor subschaal 1 tot en met 6 respectievelijk .77, .79, .78, .81, .71 en .61. De interne consistentie van de dimensies sensitiviteit, structureren en afwezigheid van intrusiviteit was adequaat (respectievelijk Cronbach's $\alpha = .74$, Cronbach's $\alpha = .75$ en Cronbach's $\alpha = .81$). De totaalscores van deze drie dimensies bestond uit de som van de bijbehorende subschalen. Positief ouderschap bestond uit het gemiddelde van de gestandaardiseerde totaalscores van sensitiviteit, structureren en afwezigheid van intrusiviteit.

De video-opnames werden gecodeerd door een team van vier codeurs (die het gezin niet hadden bezocht tijdens de datacollectie). Alle codeurs hadden een betrouwbaarheidsset van 27 video-opnames succesvol afgerond. Voor de originele dimensies varieerden de intraclass correlatiecoëfficiënten (absolute overeenstemming) van .60 tot .79 ($M = .72$) voor 'sensitiviteit', van .76 tot .89 ($M = .83$) voor 'structureren' en van .64 tot .90 ($M = .75$) voor 'afwezigheid van intrusiviteit'. Voor de nieuwe schalen varieerden de intraclass correlatiecoëfficiënten .67 tot .84 ($M = .76$) voor 'sensitiviteit', van .76 tot .83 ($M = .79$) voor 'structureren' en van .64 tot .89 ($M = .75$) voor 'afwezigheid van intrusiviteit'.

Temperament.

Voor het meten van temperament van het kind is de korte versie van de Child Behavior Questionnaire gebruikt (CBQ; Rothbart et al., 2001). Voor het meten van temperament zijn drie subschalen gebruikt, namelijk boosheid of frustratie, ongemak en kalmeerbaarheid. Elk subschaal bestond uit zes items op een 7-puntsschaal van (1) 'helemaal niet van toepassing' tot (7) 'volledig van toepassing'. De moeders moesten aangeven in hoeverre een bepaalde uitspraak wel of niet van

Positief Ouderschap, Temperament en Externaliserend Probleemgedrag

toepassing was op de gedragingen van hun kind in de afgelopen zes maanden. Een voorbeelditem uit de subschaal boosheid of frustratie is 'Wordt kwaad als hij/zij naar bed gestuurd wordt'. Een voorbeelditem uit de subschaal ongemak is 'Is erg van streek door een sneetje of blauwe plek' en een voorbeelditem uit de subschaal kalmeerbaarheid is 'Komt met moeite tot rust na iets spannends'.

De interne consistentie van de subschalen ongemak en kalmeerbaarheid was adequaat (respectievelijk Cronbach's $\alpha = .72$ en Cronbach's $\alpha = .70$). De subschaal boosheid/frustratie had daarentegen een zwakke interne consistentie (Cronbach's $\alpha = .55$). Om de interne consistentie van de subschaal boosheid/frustratie te verbeteren is het item 'is zelden van streek wanneer gezegd wordt dat hij/zij naar bed moet' verwijderd. Zo werd de interne consistentie van deze schaal matig (Cronbach's $\alpha = .64$). Bij elk subschaal is het gemiddelde genomen van de bijbehorende items. De score op temperament bestond uit het gemiddelde van de gestandaardiseerde scores van de drie subschalen. De factorladingen van de subschalen boosheid of frustratie, ongemak en kalmeerbaarheid waren respectievelijk .79, .65 en .67.

Externaliserend probleemgedrag.

De Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ) is gebruikt voor het meten van externaliserend probleemgedrag, waarbij drie subschalen zijn gebruikt uit de SDQ (Goodman, 2010). Ieder subschaal bestond uit vijf items die gescoord werden op een 3-puntenschaal (niet waar, een beetje waar, zeker waar). Deze subschalen waren gedragsproblemen, hyperactiviteit en problemen met leeftijdgenoten. De moeders moesten aangeven in hoeverre een bepaalde uitspraak wel of niet van toepassing was op de gedragingen van hun kind in de afgelopen zes maanden. Een voorbeelditem uit de subschaal gedragsproblemen is 'Heeft vaak driftbuien of woede-uitbarstingen'. Een voorbeelditem uit de subschaal hyperactiviteit is 'Constant aan het wiebelen of wriemelen' en een voorbeelditem uit de subschaal problemen met leeftijdgenoten is 'Wordt getreiterd of gepest door andere kinderen'.

De interne consistentie van de subschaal problemen met leeftijdgenoten was matig en de subschalen gedragsproblemen en hyperactiviteit hadden een zwakke interne consistentie (respectievelijk Cronbach's $\alpha = .61$, Cronbach's $\alpha = .49$ en Cronbach's $\alpha = .53$). Om de interne consistentie van de subschalen gedragsproblemen en problemen met leeftijdgenoten te verbeteren zijn respectievelijk de items 'doorgaans gehoorzaam, doet gewoonlijk wat volwassenen vragen' en 'kan beter opschieten met volwassenen dan met andere kinderen' verwijderd. Zo werd de interne consistentie van de subschaal problemen met leeftijdgenoten adequaat en van de subschaal gedragsproblemen matig (respectievelijk Cronbach's $\alpha = .75$ en Cronbach's $\alpha = .59$). Bij elk subschaal is het gemiddelde genomen van de bijbehorende items. De score op externaliserend probleemgedrag bestond uit het gemiddelde van de gestandaardiseerde scores van de drie subschalen. De

Positief Ouderschap, Temperament en Externaliserend Probleemgedrag

factorladingen van de subschalen gedragsproblemen, hyperactiviteit en problemen met leeftijdgenoten waren respectievelijk .47, .81 en .66.

Data-analyse

Allereerst werden de correlaties berekend tussen de variabelen positief ouderschap, temperament van het kind en externaliserend probleemgedrag van het kind. Vervolgens werd er een lineaire regressie analyse uitgevoerd om te testen of er een relatie was tussen positief ouderschap en externaliserend probleemgedrag (gecorrigeerd voor moeilijk temperament) en tussen temperament en externaliserend probleemgedrag (gecorrigeerd voor positief ouderschap). Om te testen of temperament de relatie tussen positief ouderschap en externaliserend probleemgedrag modereerde, is een moderatie analyse uitgevoerd. De variabelen positief ouderschap en temperament werden eerst gecentreerd en vervolgens werd de interactie variabele positief ouderschap*temperament berekend. Het centreren van de variabelen is gedaan om hoge correlaties (collineariteit) tussen de onafhankelijke variabelen (positief ouderschap en temperament) en de interactie variabele (positief ouderschap*temperament) te voorkomen. Vervolgens werd er een regressie analyse uitgevoerd met positief ouderschap, temperament en positief ouderschap*temperament als voorspellers van externaliserend probleemgedrag.

Bovenstaande analyses werden tevens apart uitgevoerd voor de drie subschalen van externaliserend probleemgedrag (gedragsproblemen, hyperactiviteit en problemen met leeftijdgenoten), temperament (boosheid of frustratie, ongemak en kalmeerbaarheid) en positief ouderschap (sensitiviteit, structureren en afwezigheid van intrusiviteit).

3. Resultaten

Data Inspectie

Er werden geen missende waarden gevonden. Om kennis te krijgen van de verdeling van de variabelen positief ouderschap, temperament van het kind en externaliserend probleemgedrag van het kind werden de z -skewness en z -kurtosis berekend. Daarnaast werden ook de z -scores berekend om uitbijters op te sporen. De subschalen gedragsproblemen en problemen met leeftijdgenoten van 'externaliserend probleemgedrag' waren niet normaal verdeeld, want zowel de z -skewness als de z -kurtosis hadden een waarde groter dan 3. Ook waren er uitbijters aanwezig op deze twee subschalen. Om een normale verdeling te krijgen werden de gevonden uitbijters getransformeerd. De hoogste ruwe scores werden verlaagd naar de dichtstbijzijnde hoge score, waarbij ze toch het hoogst bleven. De verdeling van de twee subschalen was nog steeds scheef na de verlaging van de uitbijters, daarom

Positief Ouderschap, Temperament en Externaliserend Probleemgedrag

werd een worteltransformatie (SQRT) uitgevoerd. De beschrijvende statistieken van positief ouderschap, temperament en externaliserend probleemgedrag staan in Tabel 1.

Tabel 1

Beschrijvende statistieken van positief ouderschap, temperament en externaliserend probleemgedrag

	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	Range
Positief ouderschap	75	00.00	0.73	-02.14-01.54
Sensitiviteit	75	23.25	2.91	15.00-29.00
Structureren	75	23.09	3.50	14.00-29.00
Afwezigheid intrusiviteit	75	21.32	3.74	14.00-28.00
Temperament	75	00.00	0.71	-01.82-01.83
Boosheid of frustratie	75	03.61	1.04	01.40-07.00
Ongemak	75	03.70	1.23	01.33-06.80
Kalmeerbaarheid	75	02.80	1.01	01.00-05.17
Externaliserend probleemgedrag	75	00.00	0.60	-00.98-02.15
Gedragsproblemen	75	00.21	0.32	00.00-01.75
Hyperactiviteit	75	00.68	0.41	00.00-01.75
Problemen met leeftijdgenoten	75	00.33	0.48	00.00-02.00

Correlaties

Om te testen of er een relatie was tussen de variabelen positief ouderschap, temperament van het kind en externaliserend probleemgedrag van het kind werden correlaties berekend (Tabel 2). Er werd een significante relatie gevonden tussen positief ouderschap en externaliserend probleemgedrag en tussen temperament en externaliserend probleemgedrag. Hoe meer positief ouderschap hoe minder externaliserend probleemgedrag en hoe moeilijker het temperament hoe meer externaliserend probleemgedrag. Er werd geen significante relatie gevonden tussen temperament en positief ouderschap.

Positief Ouderschap, Temperament en Externaliserend Probleemgedrag

Tabel 2

Correlaties tussen positief ouderschap, temperament en externaliserend probleemgedrag

Variabelen	Positief ouderschap	Temperament	Externaliserend probleemgedrag
Positief ouderschap	-	-.09	-.28*
Temperament		-	.25*
Externaliserend probleemgedrag			-

* $p < .05$

Positief Ouderschap, Temperament en Externaliserend Probleemgedrag

Om te testen of er een relatie was tussen positief ouderschap en externaliserend probleemgedrag van het kind (gecorrigeerd voor temperament) en tussen temperament van het kind en externaliserend probleemgedrag (gecorrigeerd voor positief ouderschap) werd er een lineaire regressie analyse uitgevoerd. Er werd een significante samenhang gevonden tussen positief ouderschap en externaliserend probleemgedrag en tussen temperament en externaliserend probleemgedrag (Tabel 3). Hoe meer positief ouderschap hoe minder externaliserend probleemgedrag en hoe moeilijker het temperament hoe meer externaliserend probleemgedrag. Dertien procent van de variantie in externaliserend probleemgedrag werd verklaard door positief ouderschap en temperament, $R^2 = .13$, $F(2, 72) = 5.24$, $p = .01$.

Om te testen of het temperament van het kind de relatie tussen positief ouderschap en externaliserend probleemgedrag van het kind modereerde, werd in de tweede stap van de regressie-analyse het interactie effect tussen positief ouderschap en temperament toegevoegd. Het interactie-effect was niet significant. Temperament modereerde de relatie tussen positief ouderschap en externaliserend probleemgedrag niet.

Positief Ouderschap, Temperament en Externaliserend Probleemgedrag

Tabel 3

*Hiërarchische regressieanalyse met de interactie positief ouderschap*temperament als voorspeller van externaliserend probleemgedrag (N= 75)*

Variabelen	B	SE	Beta	ΔR^2
Stap 1				.127*
Positief ouderschap	-.209	.091	-.254*	
Temperament	.194	.095	.227*	
Stap 2				.004*
Positief ouderschap*temperament	.075	.106	.061	

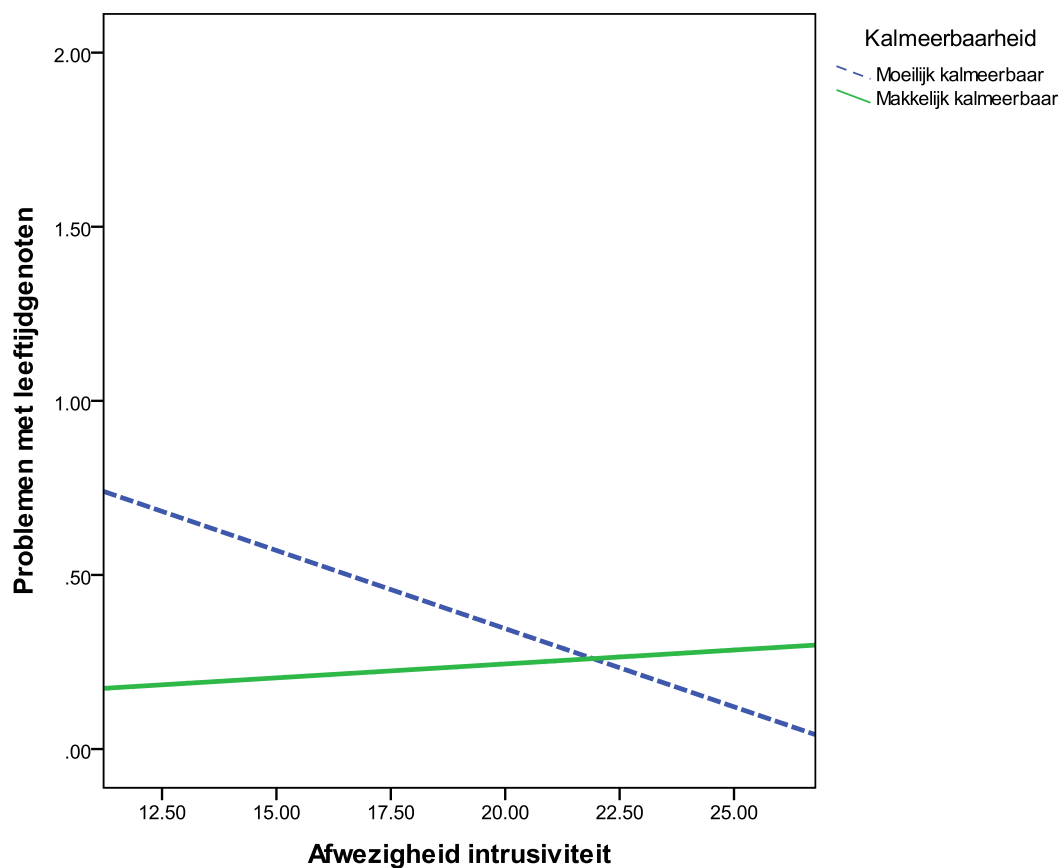
* $p < .05$

Analyses met de Subscales van Temperament, Externaliserend Probleemgedrag en Positief Ouderschap

Omdat er geen interactie-effect werd gevonden tussen positief ouderschap en temperament van het kind in de voorspelling van externaliserend probleemgedrag van het kind, werden de analyses tevens apart uitgevoerd voor de drie subscales van externaliserend probleemgedrag (gedragsproblemen, hyperactiviteit en problemen met leeftijdgenoten), temperament (boosheid/frustratie, ongemak en kalmeerbaarheid) en positief ouderschap (sensitiviteit, structureren en afwezigheid van intrusiviteit). Het enige significante interactie-effect werd gevonden met problemen met leeftijdgenoten van het kind, kalmeerbaarheid van het kind en afwezigheid van intrusiviteit van de ouder. Afwezigheid van intrusiviteit was (gecorrigeerd voor kalmeerbaarheid) geen significante voorspeller van problemen met leeftijdgenoten en kalmeerbaarheid was (gecorrigeerd voor afwezigheid van intrusiviteit) tevens geen significante voorspeller van problemen met leeftijdgenoten, respectievelijk $\beta = -.02$, $t(72) = -1.58$, $p = .12$ en $\beta = -.05$, $t(72) = -.91$, $p = .37$. Het interactie-effect (afwezigheid van intrusiviteit*kalmeerbaarheid) was wel significant, $\beta = .04$, $t(72) = 2.42$, $p = .02$. Kalmeerbaarheid van het kind modereerde de relatie tussen afwezigheid van intrusiviteit en problemen met leeftijdgenoten. Elf procent van de variantie in problemen met leeftijdgenoten werd verklaard door afwezigheid van intrusiviteit, kalmeerbaarheid en hun interactie, $R^2 = .11$, $F(3, 71) = 2.94$, $p = .04$. Kalmeerbaarheid werd gesplitst in een moeilijk en een makkelijk kalmeerbare groep met een 'median split'. Vervolgens werd er een regressieanalyse uitgevoerd om te controleren of er voor beide groepen een significante samenhang was tussen afwezigheid van intrusiviteit en problemen met leeftijdgenoten. Deze samenhang was significant voor moeilijk kalmeerbare kinderen, maar niet voor makkelijk kalmeerbare kinderen, respectievelijk $\beta = -.05$, $t(38) = -2.173$, $p = .04$ en $\beta = .01$, $t(33) = .387$, $p = .70$. Het interactie-effect is weergegeven in Figuur 1. Uit Figuur 1 is af te leiden dat kinderen die moeilijk kalmeerbaar zijn, niet alleen meer problemen met leeftijdgenoten hebben bij meer

Positief Ouderschap, Temperament en Externaliserend Probleemgedrag

intrusief gedrag van de moeder, maar ook minder problemen met leeftijdgenoten bij minder intrusief gedrag.

Figuur 1. Interactie tussen afwezigheid intrusiviteit en mate van kalmeerbaarheid

4. Discussie

In deze studie werd onderzocht of er een relatie was tussen positief ouderschap en externaliserend probleemgedrag bij kinderen van 5 en 6 jaar met een Turkse achtergrond en of deze relatie sterker was bij kinderen met een moeilijk temperament. Positief ouderschap was gerelateerd aan minder externaliserend probleemgedrag. Moeilijk temperament was gerelateerd aan meer externaliserend probleemgedrag. Temperament modereerde de relatie tussen positief ouderschap en externaliserend probleemgedrag niet. Wel werd er een interactie-effect gevonden met de subschalen van de variabelen positief ouderschap, temperament en externaliserend probleemgedrag. Kalmeerbaarheid van het kind modereerde de relatie tussen afwezigheid van intrusiviteit en problemen met leeftijdgenoten. De negatieve relatie tussen afwezigheid van intrusiviteit en problemen met leeftijdgenoten was sterker voor kinderen die moeilijk kalmeerbaar waren.

Positief Ouderschap, Temperament en Externaliserend Probleemgedrag

Positief ouderschap was, in lijn met onze hypothese, gerelateerd aan minder externaliserend probleemgedrag. Deze bevinding komt overeen met voorgaand onderzoek (Boeldt et al., 2012; Shaw, Bell, & Gilliom, 2000). De gevonden resultaten bevestigen de sociale leertheorie van Bandura (1973) en de coercie theorie van Patterson (1976, 1982). Kinderen kunnen bijvoorbeeld de insensitieve gedragingen die ze bij hun ouders zien overnemen en deze zelf ook toepassen (Bandura, 1973). Door negatieve aandacht van de ouder in reactie op ongewenst gedrag van het kind, wordt het ongewenste gedrag van het kind beloond, wat vervolgens de kans vergroot dat het kind het ongewenste gedrag in de toekomst herhaalt (Patterson, 1976, 1982).

De tweede hypothese, namelijk dat moeilijk temperament samenhangt met meer externaliserend probleemgedrag, werd ook bevestigd. De gevonden relatie tussen temperament en probleemgedrag van het kind komt overeen met het spectrummodel (Nigg, 2006), wat suggereert dat het probleemgedrag een extreme uiting is van een persoonlijkheidskenmerk en dat het probleemgedrag dezelfde onderliggende structuur weerspiegelt als het temperament.

In tegenstelling tot onze hypothese bleek temperament de relatie tussen positief ouderschap en externaliserend probleemgedrag niet te modereren. Dit komt niet overeen met eerdere onderzoeken die vonden dat temperament de relatie tussen ouderschap en externaliserend probleemgedrag modereerde (Morrell & Murray, 2003; Bradley & Corwyn, 2008). Een verklaring voor ons resultaat kan de homogeniteit van de steekproef zijn. Het is namelijk zo dat moderator effecten statistisch moeilijk te vinden zijn in homogene steekproeven (McClelland & Judd, 1993). Deze studie had geen klinische steekproef en de meeste kinderen vertoonden daarom geen of weinig probleemgedrag. Tevens was de betrouwbaarheid van de vragenlijsten die temperament en externaliserend probleemgedrag maten niet hoog, omdat een paar subschalen een zwakke interne consistentie hadden. Een andere verklaring zou kunnen zijn dat er voor kinderen van 5 en 6 jaar oud geen sprake is van een moderatie tussen temperament en positief ouderschap in de voorspelling van externaliserend probleemgedrag en dat onze resultaten dus de werkelijkheid representeren. De steekproeven van voorgaande onderzoeken naar dit interactie-effect bestonden uit jongere kinderen. De periode vanaf de peutertijd tot de leeftijd van 4-5 jaar wordt gekenmerkt door veel veranderingen in gedrag (Mesman et al., 2009). De meeste externaliserende problemen (bijvoorbeeld driftbuien, koppigheid) komen vooral voor in de peutertijd en in de vroege voorschoolse jaren, maar worden over het algemeen minder rond de leeftijd van 4 jaar door middel van socialisatie processen en frustratietolerantie capaciteiten (Campbell, 2002). Vanaf vier jaar komt de ontwikkeling van sociale relaties meer naar voren. Dit sluit tevens aan bij onze bevinding dat er wel sprake was van een moderatie tussen opvoeding en temperament in de voorspelling van problemen met leeftijdgenoten.

Kalmeerbaarheid van het kind bleek een significante moderator te zijn in de relatie tussen afwezigheid van intrusiviteit van de moeder en problemen van de kinderen met leeftijdgenoten.

Positief Ouderschap, Temperament en Externaliserend Probleemgedrag

Kinderen die moeilijk kalmeerbaar waren, hadden niet alleen meer problemen met leeftijdgenoten bij meer intrusief gedrag van de moeder, maar ook minder problemen met leeftijdgenoten bij minder intrusief gedrag. Onze bevinding lijkt te suggereren dat er sprake is van differentiële ontvankelijkheid (Belsky, Bakermans-Kranenburg, & Van IJzendoorn, 2007), maar er is meer onderzoek nodig met een grotere steekproef om dat te bevestigen. Ons resultaat sluit aan bij een studie die heeft gevonden dat temperament van 6 en 7 jarige kinderen, de associatie tussen geobserveerd positief ouderschap en de relatie van het kind met leeftijdgenoten modereerde (Stright, Gallagher, & Kelley, 2008). De samenhang tussen positief ouderschap en de relatie met leeftijdgenoten was sterker voor kinderen met een moeilijk temperament dan voor kinderen met een makkelijk temperament. Kinderen met een moeilijk temperament hadden een betere relatie met hun leeftijdgenoten dan kinderen met een makkelijk temperament wanneer de kwaliteit van het ouderschap hoog was en een slechtere relatie wanneer ouderschapskwaliteit lager was. In dit onderzoek werd geen onderscheid gemaakt in het soort ouderschap. Onze resultaten suggereren echter dat de moderatie specifiek geldt voor intrusiviteit van de moeder. Er is meer onderzoek nodig naar de specifieke effecten van verschillende opvoedingsdimensies in relatie tot temperament en probleemgedrag, omdat er onduidelijkheid is over de specificiteit van de associatie tussen verschillende opvoedingsdimensies en kinduitkomsten (O'Connor, 2002; Stright, Gallagher, & Kelley, 2008). Er is ook meer onderzoek nodig naar onze leeftijdsgroep om te bevestigen dat er meer effect is op problemen met leeftijdgenoten in plaats van externaliserend probleemgedrag in het algemeen, gezien onze verklaring dat vanaf vier jaar de ontwikkeling van sociale relaties meer naar voren komen (Campbell, 2002).

Dit onderzoek heeft een aantal beperkingen. Ten eerste had de huidige studie een kleine steekproef. Een kleine steekproef kan de statistische power beperken, waardoor het moeilijker kan zijn om een significant moderatie-effect te vinden. Een vervolgonderzoek zou een replicatie van dit onderzoek kunnen zijn met een grotere steekproef. Ten tweede is in dit onderzoek één informant geraadpleegd voor het invullen van de vragenlijsten over het temperament en externaliserend probleemgedrag van het kind, waardoor er onzekerheid is over de objectiviteit van de verkregen resultaten. In een vervolgonderzoek is het belangrijk om gebruik te maken van meerdere informanten (moeders, vaders, docenten) om objectievere resultaten te krijgen. Ten slotte bestond de steekproef van dit onderzoek alleen uit gezinnen met een Turkse achtergrond, waardoor er geen vergelijking gemaakt kon worden met een Nederlandse groep of met andere etnische minderheidsgroepen. Vervolgonderzoek zou naast gezinnen met een Turkse achtergrond ook Nederlandse gezinnen en gezinnen met andere etnische achtergronden in het onderzoek moeten betrekken.

Ondanks de beperkingen heeft dit onderzoek een belangrijke bijdrage geleverd aan kennis over de relatie tussen temperament, ouderschap en externaliserend probleemgedrag bij kinderen van 5 en 6 jaar oud met een Turkse-achtergrond. Uit onderzoek blijkt dat Turkse kinderen meer

Positief Ouderschap, Temperament en Externaliserend Probleemgedrag

externaliserend probleemgedrag vertonen dan Nederlandse kinderen, zo rapporteerden Turkse ouders meer probleemgedrag dan Nederlandse ouders (Stevens et al., 2003). Onze bevindingen suggereren dat er geen cultureel-gevoelige ouderschap interventies nodig zijn voor Turkse kinderen met probleemgedrag. Dit betekent dat bestaande interventies die positief ouderschap stimuleren ook toegepast kunnen worden bij Turkse gezinnen. Verder is in ons onderzoek gebruik gemaakt van observatiemethode voor het meten van positief ouderschap, wat in weinig studies gedaan is onder etnische minderheden (Mesman, Van IJzendoorn, & Bakermans-Kranenburg, 2012). Onze resultaten zijn van belang voor zowel wetenschappers als professionals uit de praktijk en suggereren dat probleemgedrag bij kinderen verminderd zou kunnen worden door positief ouderschap en dat kinderen met een moeilijk temperament extra zouden kunnen profiteren van interventie- en preventieprogramma's.

Positief Ouderschap, Temperament en Externaliserend Probleemgedrag

Referentielijst

- Ainsworth, M., Blehar, M., Waters, E., & Wall, S. (1978). *Patterns of attachment: A psychological study of the strange situation*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Bandura, A. (1973). *Aggression: A social learning analysis*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Bates, J. E., Bayles, K., Bennett, D. S., Ridge, B., & Brown, M. M. (1991). Origins of externalizing behavior problems at eight years of age. In D. Pepler & K. Rubin (Eds.), *Development and treatment of child aggression* (p. 93-120). Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Barrett, P. M., Rapee, R. M., Dadds, M., & Ryan, S. M. (1996). Family enhancement of cognitive style in anxious and aggressive children. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 24, 187-203.
- Belsky, J., Bakermans-Kranenburg, M. J., & IJzendoorn, M. H. van. (2007). For better and for worse. Differential susceptibility to environmental influences. *Current Directions in Psychological Science*, 16, 300-304. doi:10.1111/j.1467-8721.2007.00525.x
- Biringen, Z. (1998). Emotional Availability Scales. Colorado State University.
- Boeldt, D. L., Rhee, S. H., Dilalla, L. F., Mullineaux, P. Y., Schulz-Heik, R. J., Corley, R. P. et al. (2012). The association between positive parenting and externalizing behaviour. *Infant and Child Development*, 21, 85-106. doi: 10.1002/icd.764
- Bradley, R. H. & Corwyn, R. F. (2008). Infant temperament, parenting, and externalizing behavior in first grade: A test of the differential susceptibility hypothesis. *The Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 49, 124-131.
- Campbell, S. B. (2002). *Behavior problems in preschool children. Clinical and developmental issues*. New York: The Guilford Press.
- Chess, S. & Thomas, A. (1984). *Origins and evolution of behavior disorders*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Chronis, A. M., Lahey, B. B., Pelham, W. E., Williams, S. H., Baumann, B. L., Kipp, H. et al. (2007). Maternal depression and early positive parenting predict future conduct problems in young children with attention-deficit/hyperactivity disorder. *Developmental Psychology*, 43, 70-82.
- Goodman, R. (2010). The Strengths and Difficulties Questionnaire SDQ. Verkregen op oktober 15, 2012 van <http://www.sdqinfo.org/>.
- Gray, M.R., & Steinberg, L. (1999). Unpacking authoritative parenting: Reassessing a multidimensional construct. *Journal of Marriage and the Family*, 61, 574-587.
- Mäntymaa, M., Puura, K., Luoma, I., Salmelin, R., & Tamminen, T. (2004). Early mother-infant interaction, parental mental health and symptoms of behavioral and emotional problems in toddlers. *Infant Behavior & Development*, 27, 134-149.

Positief Ouderschap, Temperament en Externaliserend Probleemgedrag

- Mäntymaa, M., Puura, K., Luoma, I., Vihtonen, V., Salmelin, R. K., & Tamminen, T. (2009). Child's behaviour in mother-child interaction predicts later emotional and behavioural problems. *Infant and Child Development, 18*, 455-467.
- McClelland, G. H. & Judd, C. M. (1993). Statistical difficulties of detecting interactions and moderator effects. *Psychological Bulletin, 114*, 376-390. doi: 10.1037/0033-2909.114.2.376
- Mesman, J., IJzendoorn, M. H. van., & Bakermans-Kranenburg, M. J. (2012). Unequal in opportunity, equal in process: Parental sensitivity promotes positive child development in ethnic minority families. *Child Development Perspectives, 6*, 239-250. doi: 10.1111/j.1750-8606.2011.00223.x
- Mesman, J., Stoel, R., Bakermans-Kranenburg, M. J., IJzendoorn, M. H. van., Juffer, F., Koot, H. M. et al. (2009). Predicting growth curves of early childhood externalizing problems: Differential susceptibility of children with difficult temperament. *Journal of Abnormal Child Psychology, 37*, 625-636. doi:10.1007/s10802-009-9298-0
- Moffitt, T. E. (1993). Adolescent-limited and life-course persistent antisocial behavior: A developmental taxonomy. *Psychological Review, 100*, 674-701.
- Morrell, J. & Murray, L. (2003). Parenting and the development of conduct disorder and hyperactive symptoms in childhood: A prospective longitudinal study from 2 months to 8 years. *Journal of Child Psychology & Psychiatry, 44*, 489-508.
- Nigg, J. T. (2006). Temperament and developmental psychopathology. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, 47*, 395-422.
- O'Connor, T. G. (2002). Annotation: The 'effects' of parenting reconsidered: findings, challenges, and applications. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, 43*, 555-572.
- Patterson, G. R. (1976). The aggressive child: Victim and architect of a coercive system. In E. J. Mash, L. A. Hamerlynch & L. C. Hardy (Eds.), *Behavior modification and families* (p. 267-316). New York: Brunner/Mazel.
- Patterson, G. R. (1982). *Coercive family process*. Eugene, OR: Castilia.
- Rothbart, M. K., Ahadi, S. A., Hershey, K., & Fisher, P. (2001). Investigations of temperament at three to seven years: The children's behavior questionnaire. *Child Development, 72*, 1394-1408.
- Rothbart, M. & Bates, J. (2006). Temperament. In N. Eisenberg, W., Damon & L. M. Richard (Eds.), *Handbook of child psychology: Vol. 3, Social, emotional, and personality development* (6th ed., p. 99-166). Hoboken, NJ: John Wiley & Sons Inc.
- Rothbart, M. K., Ellis, L. K., & Posner, M. I. (2004). Temperament and self-regulation. In R. F. Baumeister & K. D. Vohs (Eds.), *Handbook of self-regulation: Research theory and applications* (p. 283-300). New York: Guilford Press.

Positief Ouderschap, Temperament en Externaliserend Probleemgedrag

- Shaw, D. S., Bell, R. Q., & Gilliom, M. (2000). A truly early starter model of antisocial behavior revisited. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 3, 155-172.
doi:10.1023/A:1009599208790
- Snyder, J., Edwards, P., McGraw, K., Kilgore, K., & Holton, A. (1994). Escalation and reinforcement in mother-child conflict: Social processes associated with the development of physical aggression. *Development and Psychopathology*, 6, 305-321.
- Snyder, J. & Patterson, G. R. (1995). Individual differences in social aggression: A test of a reinforcement model of socialization in the natural environment. *Behavior Therapy*, 26, 371-391.
- Stevens, G. W. J. M., Pels, T., Bengi-Arslan, L., Verhulst, F. C., Vollebergh, W. A. M., & Crijnen, A. A. M. (2003). Parent, teacher and self-reported problem behavior in the Netherlands: Comparing Moroccan immigrant with Dutch and with Turkish immigrant children and adolescents. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 38, 576-585. doi: 10.1007/s00127-003-0677-5
- Stright, A. D., Gallagher, K. C., & Kelley, K. (2008). Infant temperament moderates relations between maternal parenting in early childhood and children's adjustment in first grade. *Child Development*, 79, 186-200.
- Tronick, E. Z. & Weinberg, M. K. (1997). Depressed mothers and infants: Failure to form dyadic states of consciousness. In L. Murray & P. Cooper (Eds.), *Postpartum depression and child development* (p. 54-81). New York: The Guilford Press.
- Yaman, A., Mesman, J., IJzendoorn, M. H. van., & Bakermans-Kranenburg, M. J. (2010). Parenting and toddler aggression in second-generation immigrant families: The moderating role of child temperament. *Journal of Family Psychology*, 24, 208-211. doi: 10.1037/a0019100
- Yaman, A., Mesman, J., IJzendoorn, M. H. van., Bakermans-Kranenburg, M. J., & Linting, M. (2010). Parenting in an individualistic culture with a collectivistic cultural background: The case of Turkish immigrant families with toddlers in the Netherlands. *Journal of Child and Family Studies*, 19, 6-17. doi: 10.1007/s10826-009-9346-y